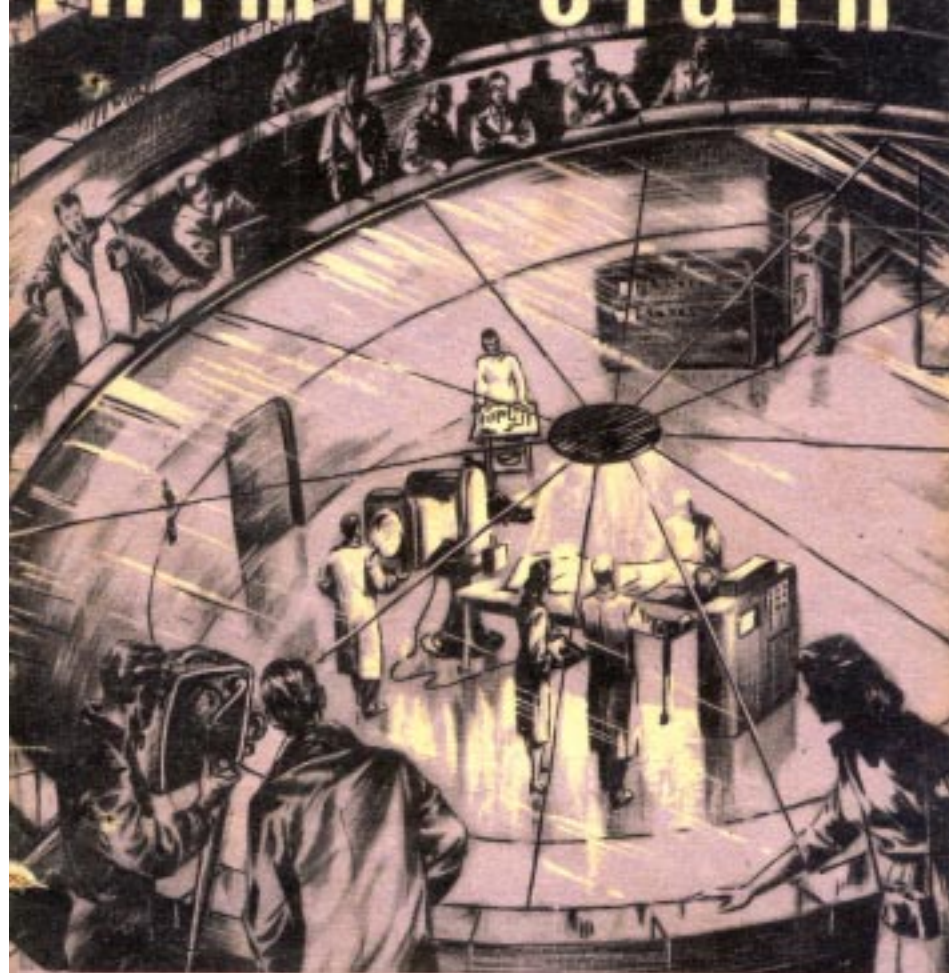

A. ROGOZ și C. GHENEA

INIMĂ de CIUTĂ

EDITATĂ DE REVISTA
ȘTIINȚĂ ȘI TEHNICĂ

5
1955

INIMĂ DE CIUTĂ

de A. ROGOZ și C. GHENEA

(Lucrare distinsă cu premiul II la concursul organizat de revista „Știință și Tehnică”)

În ultima zi de cursuri, profesorul Eugeniu Bîrlea, unul dintre cei mai cunoscuți chirurghi din țară, invitasă în laboratorul său personal cîțiva dintre cei mai buni studenți, care, în scurtă vreme, urmau să devină medici.

Dacă pînă atunci, la cursuri, Bîrlea nu depășise prea mult latura pur practică, acum, spre uimirea studenților, le arătă o sală de operații-laborator de chirurgie experimentală, cu aparate deosebit de ciudate. Unele le atraseră atenția, căci le erau necunoscute chiar și celor mai buni practicieni. La întrebările lor, puse bineînțelese în șoaptă, unul dintre asistenți le răspunse că sînt construite după indicațiile profesorului – și că lui Bîrlea nu-i place să se discute despre propriile-i realizări.

Ca niciodată, în expunerea caldă și plină de pasiune a profesorului, se simțea în ziua aceea o oarecare nerăbdare sau, mai bine zis, o ascunsă nervozitate. Cînd intrară într-o încăpere alăturată, toți putură observa cum Bîrlea de-abia își stăpînește un rictus care-i strîmba obrazul.

– Dragii mei colegi, rosti el cu vocea scăzută, aci vă rog să vă îmbrăcați în halate sterile. Le găsiți în casoletele de lîngă perete!

Operația aceasta dură aproape o jumătate de oră. După ce supraveghe ca toți să-și pună halatul, masca și calota sterilă, Bîrlea îi invită într-un nou laborator – cu totul deosebit din toate punctele de vedere de celelalte pe care le văzuseră pînă atunci. Era sala organelor menținute vii, prin perfuzie.

– „Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte” glumi Bîrlea. Aci putem studia în stare vitală, ce e drept numai „in vitro”, țesuturi simple unicelulare, țesuturi complexe și organe întregi. Datorită modului în care sînt întreținute, ele duc o viață obișnuită și-și păstrează toate calitățile fiziologice, asemenea celor ale organelor din stare normală. Dacă am fi poeți...

Deodată se opri. Se aflau cu toții în fața unei nișe, unde, în vase speciale, pulsau ritmic și regulat cîteva inimi.

– Da! Dacă am fi poeți, reluă el cu o amară ironie, am spune că inimile acestea, deși bat, sînt reci ca piatra...

– Nu pot da nici o fărîmă de dragoste, observă timid un student slăbuț, cu părul zbîrlit.

Bîrlea se întoarse brusc spre cel care vorbise:

– Așa e... o inimă rece nu face doi bani...

Atît asistenții cît și studenții îl priviră mirați. De obicei, profesorul era un om

deosebit de vesel și care împrăștia în jur un val de optimism robust. Acum, când îl auziră vorbind aproape că nu-l mai recunoscuseră. Lipit de cristalul rece al nișei, Bîrlea părea cu totul detașat de cei din jurul său. Bătea încet darabana în geam și privea fix un punct de pe perete. Apoi, revenindu-și, murmură ca pentru sine.

– Se mai întâmplă...

Își privi ceasul.

– O să vă rog să mă scuzați. Trebuie neapărat să plec. Așa că, dacă vă face plăcere, să-mi faceți o nouă vizită, săptămîna viitoare. La revedere!

Profesorul se întoarse pe călcîie și plecă grăbit din laborator. Chiar și cei mai vechi colaboratori ai săi nu-și aminteau să-l mai fi văzut vreodată atît de agitat. În tăcere și cu vădită părere de rău se îndreptară spre vestiar.

Pe cînd se pregăteau să plece, fură opriți de către bătrînul academician Viorel Dabija, fostul profesor al lui Bîrlea. Mărunt și rotofei, astmatic, abia mai respira cînd intră în vestiar. Era vădit că se grăbise să întîmpine grupul viitorilor medici. Ostenit, se opri o clipă.

– Ei, copii, văd figuri dezamăgite. Frunțile sus! Așa-l cunoașteți voi pe profesorul vostru, îmbufnat?

Studentii tăcură stînjiți. De aceea, Dabija nu mai insistă, căci tăcerea lor era suficient de grăitoare.

— Nu-i nimic... e tare ocupat, obosit... trebuie să-l credem... Nu-i este ușor de loc. Acum, însă, n-aveți încotro, va trebui să stați la taifas cu un bătrîn care nu vi-l poate înlocui pe Bîrlea.

— Dar, tovarășe academician... încercară să protesteze mai mulți studenți.

— Ia să nu-mi vorbiți. Eu sînt campion de ski sau el? Eu sau el am bătut recordul motociclist pe circuit închis? Pe urmă, operațiile mele cardiace au fost urmărite cu sufletul la gură de toată lumea sau ale lui? Sau te pomenești că tot eu oi fi idolul studentelor din toată facultatea?

De data asta nimeni nu se mai putu stăpîni să nu rîdă.

– Așa că vă rog să poftiți cu toții în laboratorul meu!

Dabija, care era el însuși directorul unui alt institut, nu se putea deslipi cu ușurință de cel mai bun elev și colaborator al său. Mai ales în ultimii ani, Bîrlea făcuse o serie de lucrări îndrăznețe în domeniul aplicării radiațiilor în medicină. Mulți bolnavi socotiți ca definitiv pierduți fuseseră redați vieții grație metodelor sale de lucru. Din acest motiv, chirurgul Dabija, deși academician, om cu vastă activitate științifică mai ales în trecut, continua să colaboreze cu fostul său elev, pentru că, după cum spunea el, voia să fie „în pas cu vremea”.

Cabinetul lui Dabija nu era prea spațios și asta din cauza aparatelor care-l umpleau și a cărților care se găseau aproape pretutindeni – pe mesele de faianță, în dulapul cu reactive, pe scaune și chiar pe jos. Cu greu, cei peste douăzeci de studenți își făcură loc și se așezară în jurul academicianului.

– Ei, acum că sîntem în familie, să vedem ce vă doare. Știu, nu e nevoie să-mi spuneți. E vorba de ultima inovație a lui Bîrlea, înainte de orice, pentru că eu nu vă pot arăta aparatul, să-i discutăm istoricul și baza teoretică... Bun!

Se ridică de la birou și caută din ochi ceva. Studenții ghiciseră. Avea nevoie de tablă, pentru explicații.

– Ca în orice lucrare experimentală, încep înflăcărat Dabija, profesorul vostru a pornit de la date cunoscute – și mai precis de la acțiunea radiațiilor asupra organismelor unicelulare. Pentru asta a folosit ciuperca *Sacharomices cerevisiae* sau, popular, drojdia de bere – pe care a supus-o radiațiilor ultraviolete ale izotopului de stronțiu 90, care emite unde beta, ale aurului radioactiv pentru unde alfa și ale fosforului 32 și cobaltului 60, ale căror radiații sînt mult mai profunde. În afară de acestea, a construit un aparat de reglat lungimea de undă, care se măsoară în Angstromi.

„În multe lucrări, ca acelea ale lui Vinogradov, Sergheenko, Sargeut sau Wood, se arată că radiațiile opresc diviziunea celulară. Motivul este simplu. Din cauza radiațiilor nu se mai produce sinteza enzimelor, adică a fermenților necesari înmulțirii celulelor. Lipsind enzimele, efectul este că drojdia de bere nu se mai înmulțește, nu mai crește. De aci au pornit experiențele elevului meu!”.

Ultimele vorbe ale lui Dabija fuseseră spuse nu fără mîndrie. În acel moment, intrară doi laboranți care aduseră din amfiteatru o tablă neagră și o agățară în perete. Cu o vădită satisfacție, academicianul se apropie de tablă și desenează o celulă de drojdie sub care scrisese și prima literă a alfabetului grecesc, alfa (a).

– Aceasta a fost faza alfa, adică prima fază.

Studenții luau notițe cu deosebită atenție. Modul lui Dabija de a explica era foarte simplu, fără vorbe pompoase și de aceea deosebit de atractiv. Mulți dintre foștii săi elevi spuneau că la cursurile lui de chirurgie au impresia că audiază un splendid roman științific.

Expunerea lui Dabija continuă cîteva ore. Se întunecase afară și studenții stăteau aplecați asupra caietelor de note, ascultau cu încordare fiecare cuvînt al academicianului. Fiecare dintre ei avea impresia că ia parte activă la palpitantele lucrări de laborator, care-l duseseră pe Bîrlea la concluzii atît de îndrăznețe.

De fapt, premisele chirurgului erau cunoscute. El pornise de la faptul că radiațiile modificau dezvoltarea unor corpi chimici din celulă – enzimele. Continuîndu-și lucrările, mai află și alte fenomene asemănătoare. De pildă, în orice organism viu există unele substanțe care se numesc aminoacizi. Dacă aceștia sînt iradiați, își modifică structura chimică prin pierderea radicalului amino. Pentru asta, lungimea unde de raze ultraviolete nu trebuie să depășească 200-300 Angstromi.

– Dragii mei, continuă înflăcărat Dabija, în organismul uman există cinci aminoacizi – așa-numiți vitali. Dacă lipsesc – atunci omul moare. Printre aceștia să luăm de exemplu pe cei denumiți alanină și triptofan. Dacă îi supunem unei radiații

de o anumită lungime de undă, ei își schimbă imediat structura chimică. Din acest motiv, se transformă și funcțiile fiziologice ale celulei și ca urmare a modificării fiziologice, apare și una morfologică, adică a formei, a alcătuirii ei. E clar? Nu? Bun!

– Îmi dați voie?

– Spune

Dabija așteptă răbdător observația studentului.

– Întotdeauna se obține aceeași rezultat?

– Nu, pentru că există și unii factori externi – cauze care influențează schimbări: cantitatea de apă din celulă, temperatura și mulți alții. Ei, ca să terminăm, Bîrlea a ajuns la o nouă concluzie: dacă un animal unicelular se poate transforma, atunci se poate transforma și un țesut întreg – când asupra lui se proiectează o anumită doză de radiații. În modul acesta el poate controla creșterea și oprirea creșterii celulare și chiar aduce mari transformări în structura celulei. În sfârșit, asta-i aparatul construit pe baza acestor lucrări. Ați priceput?

Studentii îl înconjură pe Dabija și-l copleșiră cu tot felul de întrebări. Tinerii erau setoși să afle tot mai multe. Bătrînul academician aproape că nu mai putea să prididească cu răspunsurile. Erau mai ales unii care doreau neapărat să vadă aparatul și, dintre ei, studentul cel mărunțel și cu părul zbîrlit insista cel mai mult

– Zău, tovarășe academician, arătați-ni-l! Nici nu-l atingem...

– Nu se poate.

– Vă promitem...

– Nu se poate frate...

– De ce să nu se poată?

– Simplu, n-am cheile. Asta-i! făcu Dabija surîzînd.

În timp ce academicianul Viorel Dabija relata, cu lux de amănunte viitorilor medici, modul în care Bîrlea își realizase ultimul aparat pe care-l numise în mod provizoriu biotransformator, acesta se afla acasă, în bibliotecă. Își pusese pe masa de lucru o sumedenie de cărți și își deschisese Ultimul manuscris la care lucra. Luă stiloul în mînă, scrise cîteva cuvinte. Se șterse iritat, apoi după ce puse înapoi stiloul pe masă, mototoli coala de hîrtie.

În minte îi reveneau mereu cuvintele fostului său student: „Inimile reci nu pot da nici o fărmă de dragoste”.

Avea impresia că are în față o firmă de neon cu cuvintele de mai sus. Vorbele se aprindeau și se stingeau ritmic. Îl durea capul. Tîmplele îi zvîcneau. Se ridică de la masă și se opri în fața ferestrei.

În minte i se perindau noianuri de amintiri.

„Da, totul mi se trage de la izotopi, de la năzbîtia aia de biotransformatori!”
conchise el amărît.

Deși nu era un om lipsit de sensibilitate, de pasiune, de omenie, nu se putea

spune că profesorul Bîrlea se lăsa dominat de sentimente, de greutate, de ceea ce în mod obișnuit se numește soartă. Dimpotrivă, cu o energie neîntrecută decît de claritatea inteligenței lui, muncind cu îndărătnicie, zi de zi, cucerise la 45 de ani tot ceea ce poate rîvni practic și teoretic un om de știință. Timp de 20 de ani lucrase după cele mai noi metode, îmbunătățindu-le mereu, pînă ce dobîndise o adevărată măiestrie de artist în chirurgie – mai ales în cea cardiacă..

Adevărata glorie a venit însă abia după ce a introdus în tratament terapia cu izotopi radioactivi și mai ales după ultima lui lucrare cu privire la modificările structurale ale celulelor. Dacă această din urmă cucerire științifică i-a adus celebritate, pe lîngă aceasta îi mai adusesese și multă amărăciune.

Eugeniu Bîrlea se socotea vinovat față de el însuși și față de fosta lui soție, pe care după cum se autoacuză, o neglijase complet. Săptămîni de-a rîndul rămînea în institut și lucra închis în laborator, uneori 24 ore din 24. Din întîmplare se ivise în căsnicia lui o a treia persoană, un bărbat.

La această amintire, profesorul își scutură umerii de parcă ar fi fost curentat și totodată ar fi vrut să-și lepede de pe umeri o povară neplăcută.

„Oare, dacă nu realizam ultima mea lucrare, eram mai fericit?“ gîndi cu amărăciune Bîrlea. „Sau în ceea ce privește pe Miranda, vina o fi numai și numai a mea? În fond, aveam deplina libertate să nu mă îndrăgostesc de ea ca un școlar!”

Dezamăgirea de a-și fi legat viața de un om de nimic, zbulciumul și îndoielile lui privitoare la drumul pe care l-a apucat ar fi fost poate mai greu de îndurat dacă Bîrlea n-ar fi cunoscut-o pe biochimista Cella Opran. Mai tîrziu, chiar îi va mărturisii că prietenia lor însemnase pentru el un adevărat anestezic. Această comparație era

foarte potrivită, dacă ne gândim că Cella, colaboratoare a institutului de toxicologie, se ocupa cu prepararea anesteziei.

La început s-au întâlnit destul de rar și numai în legătură cu munca lor. Prezența sobră și discretă a acestei femei îl bucura.

Într-o seară, plecând de la spital, Eugeniu se gândi că Cella are totuși față de el o prea exagerată rezervă. La urma urmei – își răspunse singur – la 31 de ani cât are, ar fi de mirare să nu fi iubit pe nimeni. Cine știe! Te pomeniști că și ea...

De fapt, după cum avea să afle din unele răzlețe mărturisiri, și Cella suferise o mare deziluzie. Cu cinci ani în urmă, cunoscuse un foarte talentat arhitect. După război, când oricărui cetățean cinstit i-au fost create condiții tot mai mari de a-și folosi munca și talentul în scopul fericirii obștești, acest „artist” și-a dat arama pe față. S-a dat la fund. Un timp, Cella cu spiritul de sacrificiu al femeii, ar fi făcut orice pentru ca omul, pe care-l socotea că-l iubește, să-și afle un rost. A încercat să-i găsească diferite slujbe, care să nu vină în contradicție cu aspirațiile unui artist. L-a îndemnat să facă proiectul unei case de cultură, al unei școli, al unui spital, ba chiar și al unei biserici. El însă se îndărătnicea de a nu intra în ritmul creator al vieții. Cella a priceput atunci că el nu se adapta mai greu decât alții, ci pur și simplu era un om gol, de nimic.

Ruptura dintre ei a venit însă curînd, mult mai repede decît se aștepta chiar ea însăși. La început, cînd se gîndea la o eventuală despărțire avea o strîngere de inimă și uneori plîngea nopți întregi. Cînd însă s-a întîmplat ceea ce hotărîse de mult, o miră mai întîi pe Cella ușurința cu care se petrecuseră toate.

Parcă scăpată dintr-o grea încercare, se simțea ca o convalescentă. Cella își concentră toate puterile numai în muncă. Venea la Institutul de toxicologie de dimineață și rămînea acolo încă mult peste program. Un prieten de-al ei, un medic cu caracter de boem, îi vorbise de mult despre necesitatea unui anestezie perfect, anestezie a cărui influență să dureze și în timpul durerilor postoperatorii și astfel să-l scutească pe bolnav de zile de chinuri. În afară de aceasta, anesteziul trebuie să fie și complet netoxic.

Ca orice om trecut prin deziluzii sentimentale, Cella Opran se hotărîse eroic la vîrsta de 27 de ani să nu mai iubească, să nu mai cunoască nici un bărbat și să-și dedice toată viața găsirii acestui anestezie. Stătea zile întregi închisă fie în laborator, fie în biblioteca Academiei și învăța chimia alcaloizilor. Trecînd peste această epocă, începu munca experimentală. În mod normal, produsul muncii ei urma să fie verificat și de către chirurghi. În acest scop a fost îndrumată către profesorul Eugeniu Bîrlea, care și el se hotărîse, la fel de eroic, să nu se mai îndrăgostească niciodată.

Spre deosebire de alți chirurghi, care, mereu cu bisturiul în mînă, uitau cu ușurință biochimia, Bîrlea era chiar un pasionat al acestei discipline surprinzător de bogată și de complexă. Munca de zi cu zi, cot la cot, aduse repede după ea o prietenie trainică.

Cella, care gîndise pînă atunci că toți bărbații sînt o adunătură de păcătoși – și Eugeniu care gîndea același lucru despre femei, începură să-și modifice încetul cu încetul ideile. Aceasta însemna că amîndoi trecuseră criza sufletească și o învinseseră – datorită mai ales prieteniei lor. Amîndoi și-au dat seama deodată că se iubesc.

Bucuroși ca doi copii, și-au promis o zi de odihnă pe care însă o petrecură tot în laborator. În aceeași zi, chirurgul o ceru în căsătorie. Cum era și normal, Cella ocoli un răspuns precis – ceea ce nu însemna însă un răspuns definitiv. El interpretă atitudinea Cellei drept o timidă formă de acceptare. Aceasta nu era prea departe de adevăr, dar îl împinse să comită o greșeală, care duse la o întrerupere vremelnică a prieteniei lor.

Orbit de un sentiment pe care mai tîrziu însuși Bîrlea îl privi josnic – de o gelozie nemotivată – pretinse Cellei să renunțe la munca ei de la Institutul de toxicologie. Era o dorință oarbă, de a o avea mereu lîngă dînsul. În acest scop, îi propuse chiar să lucreze în institutul lui. Atunci, nu-și dădea seama că în dosul acestei dorințe era teama de a nu i-o lua altul ca și pe Miranda. Cella fu înspăimîntată și profund jignită de condiția care i se punea. Și curios, ea care cu ani în urmă ar fi renunțat bucuroasă la orice pentru omul iubit, acum nu mai voi și nici nu putu să renunțe la unicul lucru pe care i-l dăduse Eugeniu – mîndria de om de știință, pasiunea pentru muncă.

Se mai simți jignită și de faptul că ceea ce i se cerea era tocmai antipodul concepțiilor, nu numai ale ei, ci și ale bărbatului pe care-l iubea. De aceea, cu uimire își dădu seama că dintr-o ființă sfioasă și blîndă, devenise deodată un om mîndru și puternic.

Nu se mai văzură o bucată bună de vreme, poate chiar două luni. Bîrlea, îndîrjit, își continuă cercetările cu privire la acțiunea radiațiilor asupra celulei vii și importanța concentrației de apă în celula iradiată. La rîndul ei, Cella începuse o serie de experiențe îndrăznețe cu curara, o otravă folosită de pieile roșii din Brazilia, și care paralizează mai ales sistemul cardiac.

În ziua aceea, după cîteva operații reușite, Bîrlea se reîntoarse abătut în laborator. Părea că vechea criză sufletească îi revenise. Prins însă de muncă – și mai ales de rezultatele care, unul cîte unul, începeau să răsară – își uită pentru o clipă aleanul. Îl bucura mai ales rezultatul final, pe care-l socotea ca pe un factor de mare preț în încheierea lucrării sale. Concluzia sa finală era că, în urma iradierii, curba raportului doză-efect variază direct proporțional cu cea a concentrației în apă a celulei. Acest rezultat așteptat coincidea de altfel, cu altele similare cu privire la oxigen, bioxid de carbon și o substanță organică, citocina. Își terminase lucrarea atît teoretic cit și experimental. Uitînd de cearta avută cu cîtăva vreme înainte, puse mîna pe telefon și o căută pe Cella ca să-i comunice vestea. Cella însă era plecată la o conferință la Cluj și rămînea acolo mai mult de o lună.

Munca în comun îi făcu să se întîlnească iarăși. Își ocoleau cu greutate privirile și nu se hotărau nici unul să deschidă discuția. Totuși, Bîrlea nu mai putu rezista și,

după ce-și ceru scuze, îi ceru mîna pentru a doua oară – însă în aceleași condiții ca mai înainte. Bineînțeles că fu din nou refuzat.

Aceasta se întîmplase tocmai în ziua în care urma să fie vizitat de către grupul de studenți din ultimul an. De aceea își găsiseră profesorul atît de prost dispus.

După un lung proces de conștiință, după ce încercă zadarnic să-și continue redactarea lucrării, își făcu o cafea neagră și se culcă. Era noaptea tîrziu.

După trei ore de somn agitat, se deșteaptă pradă dorinței de a o revedea cît mai curînd pe Cella. Trebuia să cîștige, dar nu așa cum își propusese el, ci să cîștige amîndoi.

Dimineata, fu deosebit de bine dispus. În timp ce se spăla pe mîini, înainte de a intra la operație, își făcu mintal planul celor ce i le va spune Cellei și întrevăzu pentru amîndoi un viitor radios. Își termină munca aproape de orele cinci după amiază.

Fluierînd bine dispus, în timp ce se îmbrăca în vestiar, gîndea șăgalnic, parafrazînd, nici el nu știa ce autor de romane senzaționale.

„Ce-i cu inima ta, bătrîne tăietor de corduri? Bate pentru dînsa ori se preface? O iubești sau nu? Ei bine, dacă o iubești, trebuie să fii mai înțelegător cu ea și să ai răbdare! Atunci, ce-i de făcut?”

Cu o grabă tinerească, își îmbracă haina, își puse pălăria, coborî scara, sărînd cîte două trepte și se îndreptă spre mașina care-l aștepta în curtea spitalului. Șoferul fu încîntat că, după atîta vreme, îl vede în sfîrșit din nou pe profesor bine dispus.

– Tot la toxicologie? îl iscodi viclean șoferul, zîmbind pe sub mustața-i porumbacă.

– Dar cum ai ghicit, Gyuri baci? se miră amuzat Bîrlea.

– După înfățișare am văzut că v-ați împăcat!

În momentul în care mașina ieșea în stradă, portarul îl opri.

– Vă caută de la toxicologie.

– Răspunde dumneata că tocmai într-acolo mă duc, spuse bucuros Bîrlea și-l zgîlțîi voinicește pe șofer.

– Dă-i bătaie Gyuri! Sîntem așteptați.

Ajunși la toxicologie, Eugeniu sări din automobil și sui în fugă treptele institutului.

– Tovarășe, tovarășe profesor! se auzi strigat de o voce de femeie. Era colega de laborator a Cellei.

– Bună ziua! Unde-i Cella?

– E în nesimțire! strigă fata, frămîntîndu-și mîinile. A băut dintr-un alcaloid pe care îl descoperise!

În mintea lui Eugeniu încolți un gînd îngrozitor: s-a sinucis, s-a sinucis din cauza mea.

– Du-rnă la ea!

Într-un laborator, pe o sofa, era întinsă fără cunoștință femeia pe care dorise atît s-o vadă.

– Am anunțat și urgența!

Dar Bîrlea n-o mai ascultă. După un consult sumar, o luă pe Cella în brațe și, fără nici o vorbă, porni cu ea spre mașină.

– Ce faceți?

– E în comă, nu-i timp de pierdut!

În drum spre mașină, o întrebă pe asistentă.

– Nu știi ce a băut? Vorbeai despre un alcaloid.

– Zău că nu știu! Caietele ei le-a luat de dimineață cineva de la minister.

– Vă rog să faceți imediat analiza și să-mi comunicați rezultatul.

Intră în mașină și Gyuri baci, mohorît îi dădu pe Cella în brațe. Porniră în mare viteză. „Ce nătărău am fost!” gîndi Eugeniu. Prietena lui zăcea inertă, avea fața congestionată, respira șuierător și inima îi bătea tot mai greu. „Fetița mea dragă!” murmură amărît Eugeniu, dîndu-i mîngîietor la o parte părul care-i acoperise obrazul „De ce te-am lăsat să ajungi aci?”

La spital, chiar de la poartă, chemă medicul și sora de gardă. Apoi telefonă

academicianului Dabija care locuia în apropiere. Nici nu-și dădu seama când și-a luat halatul și stetoscopul.

Acum, stătea aplecat asupra Cellei. Abia îi mai auzea inima, dar pulsul bătea ritmic. Bîrlea îi făcu o injecție cu adrenalina, așteptînd ca inima muribunde să reintre pe făgașul ei normal. Dar efectul dorit nu se produse. Doar pulsul îi era ceva mai grăbit și parca mai regulat. O vedea pe Cella cum se pierdea în fața lui. O a doua injecție direct în cord ar putea fi salvatoare. Cîteva clipe, inima palpită, dar, parcă obosită, bătăile ei scăzură, pentru ca apoi să-și revină. Bîrlea răsufală oarecum ușurat. În spatele său, medicul de gardă îi urmărea mișcările.

– Să-i facem o spălare stomacală.

– Da, dar repede!

După zece minute, Cella era tot în nesimțire.

– Ciudat, tovarășe. Circulația periferică e încă normală, stomacul a reacționat și totuși pacienta nu-și revine

– Fă atunci o veneseecție și perfuzie! Sondați rinichii și ficatul! Sînge conservat avem suficient?

– Da.

După această nouă intervenție, se părea că Cella prinse viață. Cam 20 minute inima îi bătu aproape normal, dar pe urmă contracțiile îi deveniră din nou slabe.

Trecuseră trei ore de cînd fusese adusă la spital. Orice tratament se dovedise zadarnic.

– Inima e singurul organ atins, tovarășe profesor! Îi spuse medicul de gardă.

– Să se facă imediat cateterizarea cordului!

După alte 15 minute, Bîrlea își dădu seama că inima Cellei este paralizată, iar dacă mai funcționa se datora exclusiv adrenalinei. De hotărîrea pe care o va lua acum, depindea viața femeii iubite, propria lui fericire. Da! Trebuia să încerce imposibilul! Fiecare clipă pierdută însemna teren cedat morții. Alb la față, cu mușchii obrazului încordați, chirurgul își construi mintal schema operației, tehnicile necesare. Decizia fu luată. Apăsă pe butonul dictafonului.

– Pregătiți sala aseptică! Să se monteze plămînul electronic cu biotransformator, inima electrică și aparatele de perfuzie!

– Am înțeles, tovarășe profesor! În zece minute sînt gata... Se auzi glasul sorei de gardă.

După ce închise primul contact, apăsă pe un al doilea.

– Anunțați-l pe tovarășul director că în 15 minute fac o transplantare de cord. Da, da, o transplantare de cord!

Se ridică, își scoase halatul și trecu în vestiar, unde își schimbă îmbrăcăminte. Își puse o tunică scurtă, iar deasupra ei un șorț lung de cauciuc. Își alese cu grijă calota și, absorbit, intră în vestibulul sălii de operație. Nici nu-și dăduse seama că lîngă el se afla și Viorel Dabija.

– Eugen!
– Da! A... dumneata erai...
– Stai puțin... Ne vom spăla împreună. Nu uita ce-ai învățat de la mine: nu se operează enervat...

– Dar, maestre... eu... se fistici Bîrlea.
– Știu ce vrei să-mi spui. Fumează o țigară pînă mă schimb. După aceea, o să vedem ce trebuie să facem. Instrumentarul necesar este pregătit. Pe bolnavă o aduc chiar acum. Am consultat-o și eu, în timp ce tu vorbeai cu sora. Are fața cianozată și respirația de tip Cheyne-Stokes. Totuși, nu sînt neliniștit.

Academicianul Dabija văzuse că Cella se află în agonie. Respirația ei neegală, întreruptă și grea, răceala membrelor, lipsa aproape totală a reflexului ocular – toate simptomele vădeau grabnica intrare în moartea clinică. El știa că doar în puținele minute care o despărteau de moartea definitivă, biologică, Bîrlea va trebui să rezolve teribila problemă a salvării Cellei. Și, totuși, bătrînul și încercatul medic nu trăda nici un fel de emoție. Bîrlea îl privea recunoscător pentru această nouă lecție primită la timp.

– Îți mulțumesc! îi spuse, și-și strînseseră bărbățește mîna.

Cei doi chirurghi trecură în laboratorul de perfuzie. Aci trebuia ales grefonul cel mai nimerit intervenției. Într-o nișă în care nu se putea intra decît îmbrăcat steril, se aflau diferite organe – unele chiar umane – sau piese patologice menținute în viață. În pragul nișei, fură opriți în mod neașteptat de intrarea directorului.

– E o nebunie, Bîrlea, ceea ce vrei să faci! îi strigă acesta. Să transplantezi o inimă unui om? Unde s-a mai pomenit? Și se întoarse spre Dabija, de parcă ar fi așteptat din partea acestuia un semn de încuviințare. Bătrînul savant însă dădu deza-probator din cap.

– Dacă nu cutez acum, Cella moare... răspunse Bîrlea înăbușit. Trebuie să fac tot ce-i omenește posibil... Altfel, n-aș mai fi în stare să trăiesc.

– E totuși riscant să-ți îngădui. Gîndește-te bine!

Din glasul mai domolit al directorului, Dabija înțelese că totuși îi va îngădui lui Bîrlea să comită „nebunia“.

– De încercat trebuie să încercăm. Să trecem de aceea, la partea practică! interveni cu hotărîre academicianul.

– Bine! oftă resemnat directorul.

În clipele grele apela întotdeauna la judecata clar-văzătoare a savantului, care-i fusese și lui profesor.

– Trebuie să avem grijă ca factorii anatomici ai grefonului să concorde cu aceia ai bolnavei noastre.

– Și ce grefă vrei să folosești?

– Mă gîndesc la cordul din vasul nr. 218, propuse Bîrlea. Directorul se aplecă și prin fereastra nișei zări o etichetă pe care se putea citi:

ANTILOPA „BUCUS CAMPESTRIS“ CORD
LABORATORUL DE PERFUZIE - ASTRAHAN U.R.S.S.

– O inimă de antilopă, de ciută? făcu el mirat.
– E cel mai potrivit cord pe care-l am. Are capacitatea de 613 cc. față de maximum uman de 757 cc., iar greutatea îi este doar de 254 gr.

– În fine... Dar ritmul?

– Teoretic, ritmul înseamnă adaptare la mediu. Vom realiza asta în primul rînd printr-un proces cantitativ – influența întregului organism și mai ales a scoarței cerebrale asupra grefonului – iar în al doilea rînd, printr-un fenomen calitativ: transformarea celulei miocardice.

– Bine, asta teoretic, dar practic?

– De primul fenomen, va avea grijă însăși natura, iar pe cel de-al doilea îl va rezolva biotransformatorul nostru cu cobalt. Doar știi că, prin reglarea radiației, pot modifica morfologia oricărui țesut.

Directorul îl privi întrebător pe Dabija, cerîndu-i parcă ajutor. Atitudinea lui Bîrlea îi arată că operația trebuia să aibă loc imediat.

– Bine! îl anunț atunci pe ministru. Directorul se întoarse pe loc și porni cu pași mari spre ușă. Tot atît de brusc se opri și, revenind lîngă Bîrlea, îi îmbrățișa.

– Îți doresc succes!

În timp ce Bîrlea, Dabija și cei doi medici care urmau să-i asiste se spălau, în amfiteatrul de deasupra sălii de operație se instalase ministrul Sănătății însoțit de directorul Institutului și de cîțiva academicieni. În spatele lor se așezară mai mulți ziarști cu blocnotesurile și creioanele gata de scris.

Prin planșeul de cristal care-i despărțea de sală, puteau vedea totul. Chiar și zgomotele pătrundeau sus, cu ajutorul unui difuzor.

Pe masa de operație, Cella stătea acoperită cu un cearșaf mare, alb. Chiar în stînga, la căpățiul ei, era un aparat foarte asemănător cu un tablou de comandă dintr-o uzină electrică, prevăzut cu un mic ecran rotund de sticlă mată. Pînă sus, se auzea sunetul ritmic pe care-l emitea. Și de fiecare dată, la fiecă zgomot, curba de pe ecran tresărea. Acum, un biofizician îi manevra butoanele, urmărind atent orice modificare a curbei.

– Reglează inima electronică, șopti un academician din apropierea ministrului.

– Inima electronică? prinse o ziaristă șoapta din zbor. Și merge ca una normală? mai întrebă ea, pregătindu-se să ia note.

– Da, dar după voia celui care o conduce.

– Vasăzică mașina asta pompează sînge...

– Exact! Sînge conservat.

În liniștea fremătătoare se auzea lunecarea ușoară și grăbită a creionului. Medicii de față erau nerăbdători și chiar mîndri că pot asista, fie și de pe băncile amfiteatrului, la prima transplantare de inimă – făcută vreodată de un chirurg. De altfel, în urma

intervenției ministrului, operația urma să fie televizată.

După ce puse la punct instalația aparatelor de radioteletransmisie, reporterul se apropie de academicianul Valentin Lascu, un cunoscut chirurg și totodată unul dintre pasionații cercetători ai istoriei medicinei.

– Vă rugăm să spuneți pentru ascultătorii noștri câteva cuvinte despre operațiile de acest gen.

Lascu refuză categoric. A fost nevoie ca ministrul să-i facă repetate semne de încurajare pentru ca, în sfârșit, academicianul să se hotărască. Își aranjă ținuta, își drese glasul și se așează în dreptul microfonului.

– Operația la care vom asista astăzi este epocală, prin faptul că pentru prima dată în istorie se înlocuiește o inimă bolnavă cu alta sănătoasă. Operațiile pe cord au fost visul cel mai îndrăzneț al tuturor generațiilor de chirurgi. În evul mediu venesectia era un act de măiestrie – apoi intervențiilor chirurgicale le-a venit în ajutor anestezia. Acum, pornind pe linia marilor săi înaintași: Rehn, Djanelidze, Andreev, Crafford – colegul nostru, doctorul Eugeniu Bîrlea, cutează a înfrunta natura. Spre deosebire însă de 1844, când primul anestezist al lumii a fost considerat nebun, noi încurajăm și sprijinim din tot sufletul pe iubitul nostru coleg. Să venim și cu amănunte istorice.

Academicianul Lascu se înflăcărase. Tocmai își scosese un carnețel din buzunar, când un medic din apropiere îi dădu din partea ministrului un bilețel, în care citi următoarele rînduri:

„Adăugați vă rog, că se grefează un cord de antilopă «Bucus Camoestris», iar nu un cord de om cum s-ar putea interpreta“.

În clipa aceea, Lascu se întrerupse. Ochelarii îi căzură pe nas. Uitînd că vorbește în fața microfonului, se adresă ministrului.

– Cord de Bucus? Cum? Cord de capră? Nu... nu... nu pot fi de acord. Asta-i fantasmagorie!

Și, cu pași mărunți de bătrîn se îndreptă spre ușă. În prag, se opri însă clătînînd din cap și se întoarse. Își reluă locul mormăind furios:

– Auzi, inimă de capră!

Deodată amfiteatrul amuți. Bîrlea, urmat de Dabija și de asistenți, intrase în sala de operație. În timp ce-și îmbrăca halatul steril, Bîrlea își îndreptă privirile spre ecranele cardiografului catodic aflat pe peretele din dreapta sălii. Sub el mai era și cei al electroencefalografului. Ambele aparate atașate la masa de operație erau reglate și conduse dintr-o cameră alăturată. Chirurgul putea să aibă neconținut sub ochi atît situația sistemului circulator cît și a celui nervos.

Pe cînd asistenții fixau cîmpul operator, Bîrlea cerceta cu o privire experimentată masa pe care se afla pus instrumentarul chirurgical. Apoi, înțelegîndu-se din ochi cu vechiul său maestru, îl întrebă:

– Începem?

– Începem!

– Cum e pulsul? se interesează Bîrlea luînd în mînă bisturiul. Și, fără să mai aștepte răspunsul, făcu prima incizie, de-a lungul și prin mijlocul sternului.

– Filiform, tovarășe profesor... răspunse sora de la capul bolnavei. Devine din ce în ce mai slab.

Bîrlea își ridică ochii spre ecranul cardiografului. Oscilograma tindea spre linia dreaptă. Rar de tot vîrfurile undeî tresăreau. Circulația încetă. Deodată, tot trupul Celleri fu scuturat ca de friguri. Un fior. Fața i se albi. Pleoapele îi încremeniseră întredeschise, iar buzele își pierdură orice colorit. Parcă-i fugise tot sîngele din vine.

– Tovarășe profesor!

Înspăimîntată, sora întrerupse contactul anesteziei electrice și scoase casca de pe capul bolnavei.

Sus în amfiteatru, ministrul strînse balustrada din fața sa, s-o frîngă. O clipă de apăsătoare tăcere se așternu peste întreaga sală. Nu se mai auzeau decît aparatele care funcționau la fel de ritmic ca și pînă acum.

Ziarista scăpă creionul din mînă.

– Sssst! exclamă cineva.

Pe fruntea lui Bîrlea s-au ivit broboane de sudoare. Un șuvoi rece îi trece pe șira spinării.

Cella nu mai respira. Pielea ei nu se mai putea deosebi de cîmpurile operatorii. Pe obraz i se întipărise un zîmbet ciudat și copilăresc, al omului care depășise hotarul durerii.

Bîrlea își rezezi mîna spre instrumentar.

– Dăm-mi aparatul Petrov! I se păru că strigase atît de tare încît vibrau geamurile întregii clădiri, dar vorbele ieșiseră de pe buze abia auzite. Dezveliți-i mîna dreaptă! Tampon! Soră, supraveghează pulsul!

– De-abia se simte... murmură sora.

Cu o mișcare precisă, acul siringii se înfige în artera humerală dreaptă.

– Dați presiune! ordonă Bîrlea, de data asta nefiresc de calm. Sîngele împins cu putere spre inimă colora încetul cu încetul obrajii palizi ai bolnavei. Respirația abia simțită pînă atunci devenea mai rapidă, chiar șuierătoare și iată că pleoapele se zbat, iar mușchii se destind.

Sus, radiotelereporterul își șterge zgomotos nasul.

– Mai încet, ce Dumnezeu! Lasă-ne în pace! îl apostrofează, furioasă, ziarista.

Ministrul, concentrat asupra fiecărui timp operator, se întoarse spre director.

– Crezi că o să reușească?

– E dificil. Sîntem în fața unei otrăviri puternice. Cred că Bîrlea vrea să cîștige timp, să cucerească secunde pierdute pînă la operație.

Amplitudinea cardiogramei creștea. Fiecare milimetru în plus însemna viață, poate salvarea. Așa gîndeau ziariștii, așa gîndea și radioreporterul care s-a și grăbit să anunțe emoționat că inima bolnavei bătea din nou.

Trecuseră aproape 4 minute. Dintr-odată, după un efort extraordinar, fața pacientei se congestionează, se învinețește. Pe ecranul cardiografului, în locul curbelor de pînă acum, apar două linii paralele încremenite.

Bîrlea, care nu lăsase încă bisturiul din mînă, face fulgerător o nouă incizie, de astă dată adîncă, în partea de jos a toracelui. Dabija lărgește plaga cu depărtătoarele. Patru pense Kocher scrișnesc și bisturiul deschide prin diafragmă, calea spre inima bolnavei. O nouă mișcare, și pericardul, susținut de alte pense, este deschis și el. Prin ferestruica astfel făcută, Bîrlea își strecoară mîna dreaptă, prinde în palmă inima Cellei și începe să o pulseze lent.

– Maestre, o fereastră largă toracală! îi spune el lui Dabija.

Cu mîna rămasă liberă, își ajută colegul să lucreze mai repede. Decolatorul îndepărtează aponevrozele de pe stern, cleștele mușcă osul și toracele se deschide larg. Acum Bîrlea poate face mișcări mai precise – mai puternice. Sub mîna lui, inima bolnavei nu avea răgaz de odihnă nici măcar o fracțiune de secundă. Încet, abia perceptibil, pornește iar să palpите, la început slab, apoi din ce în ce mai sacadat.

Treptat, treptat, obrajii Cellei prind din nou culoarea lor obișnuită. De sub legătura de tifon, un cîrlionț castaniu îi năvălește pe frunte.

– Se simte pulsul?

– A reapărut...

– Controlați atent!

– 147 pe minut!

– Bine! Dați-mi contactul cu sînge arterial!

Un asistent îi pune în mîna întinsă tubul cu ac de la ventricolul stîng al inimii electronice. Aproape reflex Bîrlea înfige acul în sinusul aortic.

– Sînge venos!

Un al doilea ac pătrunde pe traiectul arterei pulmonare, în ventricolul drept.

– Puneți-i masca de oxigen! Duduitul inimii artificiale aproape că-i acoperise glasul.

Bîrlea simte cum o nemaipomenită oboseală pune stăpînire pe el. Sub ochi i se adînceau cearcăne vinete.

Trebuie să rezist... Își spune, înclеștîndu-și fălcile. În tîmple, două ciocane îi bat repede, într-un ritm vertiginos. În urechi, îi țipă înnebunitor o sirenă. Lampa scialitică de deasupra mesei prinde deodată să se rotească împreună cu întreaga sală de operație. Totul a durat o cîțime de secunda. Tresări, își îndreptă spatele și își mușcă buzele atît de violent, încît masca i se roși de sînge.

Inima Cellei, aflată în palma lui, aproape că refuza să mai bată, chiar și sub impetuoasa presiune pornită din inima electronică. Pe suprafața ei lucitoare și netedă apăreau puncte negre. Funcționa ca o pară de cauciuc mînuită de o rînă leneșă și ne-dibace.

– A murit... e paralizată! Bîrlea își ridică privirea întrebător și rugător spre Dabija.

Să...

– Trebuie să încerci! hotărî academicianul. Ai timp patru minute!

– Aduceți cordul perfuzat! spuse Bîrlea cu o voce sugrumată. Respira greu. Îl dureau umerii. Stătea încordat ca un arc. Calota i se înădușise.

Dabija prinde inima de antilopă cu un șervet Mikulitsch, o ridică din vasul ei și așa fremătătoare, o așează în toracele deschis.

– Să ne coordonăm mișcărilor! ia acul Gudov și asigură întii coronarele!

Bîrlea execută acum aproape automat ordinele date de maestrul său. Alb ca și halatul pe care-l purta, se clătină o clipă,

„S-a sinucis!“ îi fulgeră prin minte pentru a doua oară această îngrozitoare idee. „Trebuie, trebuie să o salvez!“

– Eugen! Glasul lui Dabija îi răzbătu în urechi ca venit de la mare adîncime. Hai, prinde sinusul aortic!

Două pense argintii scrișnesc sub lumina lămpii și prind simultan artera.

Scuturîndu-se ca de o povară inutilă, Bîrlea sutează bontul aortic și anastomozează aorta inimii perfuzate. Devenise din nou stăpîn pe sine. Mișcărilor lui își recăpătara precizia, zdruncinată cu o secundă înainte.

– Apropie mai mult vena pulmonară dreaptă!

Calm, Dabija înclină ușor grefonul în direcția cerută de chirurg.

Vîjiitul monoton al complexului de vasculografie Gudov se aude tot mai puternic. Precis și liniștit, îmbucă arteră cu arteră, vînă cu vînă. În tot acest timp, în ritmuri diferite, trei corduri băteau într-o nemaipomenită cursă: inima electronică dirijată de medici, inima Cellei din ce în ce mai rar și inima ciutei, năvalnic și totuși ca un perfect cronometru.

În amfiteatrul încordat la paroxism pașii unui nou venit duduie halucinant.

– Ssst! izbucnește scos din sărite Lascu.

Ministrul se întoarce pe jumătate și privește spre cel care intrase. Acesta îi întinde un plic. Ministrul îl deschide, citește rapid o adresă bătută la mașină. Pălește. Parcurge din nou hîrtia și uitîdu-se în sală își mușcă buzele.

– Poți pleca! murmură ei cu glas stins. Se reasează, își șterge fața năpădită de o sudoare de gheață. Păcat, mai murmură el, mare păcat!

După ce făcu cea din urmă legătură a grefei, fixînd-o în noul ei lăcaș, Bîrlea simți în mînă cum pîlpii pentru ultima oară inima femeii pe care o iubea. A mai tresărit o dată slab – și a încremenit. Dacă cineva ar fi putut pătrunde cu privirea pe sub mască, ar fi văzut așternîndu-se pe buzele chirurgului un zîmbet amar. Urma acum să o extirpe ca pe un lucru de prisos, ba chiar nociv. Foarfeca străbate printre spațiile lăsate între pense și cu o singură mișcare Bîrlea și Dabija scot inima împietrită.

– Dați-mi un vas steril!

Sora, care s-a apropiat să primească piesa rezectată, fu neplăcut izbită de tonul rece cu care îi vorbise Bîrlea.

Întreținut de inima electronică și de perfuzia grefei, trupul Cellei prinde să se înviioreze. O culoare roză îi reappare în pomeții obrazilor.

- Întrerupeți cordul mecanic! Perfect! Controlați pulsul!
- Bate!
- Cît?
- 160!
- Scoateți masca de oxigen!

La început slabă, apoi mai grăbită, respirația își găsește făgașul normal. Pe ecranele pînă acum încremenite, curbele își reiau mișcarea armonică. Cella trăiește. Viața năvălește din nou în toată făptura ei.

Un zgomot surd, deosebit de toate celelalte ale sălii de operație, atrage atenția chirurgilor. Deasupra, în amfiteatru entuziasmul ridicase întreaga asistență în picioare. Din pieptul fiecăruia izbucnea o exclamație de ușurare.

Numai cei care urmăreau prin televiziune mersul intervenției aveau dreptul să fie nemulțumiți. Năucit și fericit radiotelereporterul își depusese aparatul la picioarele bătrînului academician Lascu, dar pe ecran nu se mai vedea acum decît o gheată care se sbuciuma ca în prada unui delir.

După ce au fost detașate ultimele legături cu inima electronică și aparatul de perfuzie, Cella fu culcată în căușul plămînului de oțel. Aproape imediat după închiderea cilindrului metalic, Bîrlea puse în funcțiune biotransformatorul cu cobalt, adaptat în partea superioară a aparatului. Radiațiile cu undă scurtă, deosebit de puternice și pătrunzătoare ale izotopului erau îndreptate asupra grefonului. Cadranale de oțel ale plămînului artificial indicau intrarea în funcțiune normală a organismului Cellei.

– Trăiește! își spuse Bîrlea privind în urma surorilor care o transportau pe Cella din sala de operație. Nici el nu știa prea bine ce se petrecea atunci în sufletul său. Avea senzația certă că în văzduh plutește maiestoașă tema triumfătoare a andantelui din „Simfonia Destinului“ de Beethoven. Era transfigurat.

În timp ce-și scoteau halatele, Dabija se apropie de fostul său elev. Pe fețele amînduror se vedea dorința de a-și spune ceva – nemaigrăit pînă atunci.

Prin ușa larg deschisă a sălii, intrară ministrul și directorul Institutului, însoțiți de un grup de medici.

- Vă felicit! fură primele lui vorbe – apoi i se adresa direct lui Bîrlea.
- Citește! Și îi întinse scrisoarea primită cu cîteva minute mai înainte
- Grefa... nu era necesară! Fusesse un simplu narcotic inofensiv...
- Nu pricep... despre ce narcotic vorbiți, bîgui Bîrlea.
- Imposibil tovarășe ministru, interveni Dabija, cordul ei era paralizat... A murit sub ochii noștri. A murit, accentuă el din nou.
- E îngrozitor... Bîrlea se întoarse brusc și ieși aproape în geană din sala de operație. Nu se opri decît în rezerva unde fusesse instalată Cella.

Privi înfrigurat cadranele plămînului de oțel. Întorsătura neașteptată, provocată de informația pe care o primise de la ministru și de analiza lichidului rămas nebăut de Cella, îi uluise pur și simplu. Rezultatele ambelor analize erau identice. Ea băuse o cantitate dintr-un narcotic inofensiv. Deci nu putea fi vorba de vreo otrăvire. Totuși, datele clinice arătau contrariul. Cateterizarea cordului și aspectul miocardului dovedeau tocmai existența unei otrăviri. Era o problemă stranie. Dacă fusese o simplă stare de narcolepsie, de unde apăruse atunci toxicoza? Va vedea el mai târziu!

Mîinile lui se opriă pe butoanele biotransformatorului. Mări intensitatea radiației. Amețit și stors de puteri, își lipi fruntea de metalul rece al cilindrului. Apoi căzu pe un taburet aflat la căpățiul Cellei. De sub cadrul de sticlă, care acoperea capul bolnavei, răzbătea prin ventile respirația ei slabă, dar totuși regulată. Părea că Cella doarme. Arar se auzea cîte un suspin ușor. Uneori buzele ei, uscate de o dogoare lăuntrică, se mișcau spasmodic părăind că vor să spună ceva.

Sora, care stătuse pînă atunci retrasă, se apropie de chirurg.

– Tovarășe profesor, nu vă supărați că vă spun...

– Spune! răspunse Bîrlea în silă.

– Văd că sînteți necăjit... Trebuie să vă odihniți! O să-i fiți mai de folos așa.

Bîrlea se ridică și plecă abătut. Își mișca anevoie picioarele. În minte i se încrucișau mii de ipoteze în legătură cu originea otrăvirii. Nodul gordian trebuia tăiat. Era necesar să treacă imediat la acțiune. Intră în primul laborator. De acolo, ceru telefonic Institutului de toxicologie să i se trimită o probă din substanța băută de Cella. Apoi se duse în cabinetul lui Dabija care tocmai făcea analiza miocardului extirpat.

– Ai reușit să stabilești formula drogului?

– Încă nu... Mai am... Nu-i un alcaloid atît de simplu... Eu însă ți-aș propune să te odihnești...

– Și dumneata? De ce nu pricepeți? N-o pot lăsa singură...

Afară era de mult noapte. În tot spitalul nu se aflau luminate decît două ferestre: cea de la cabinetul lui Bîrlea și aceea a rezervei unde era instalată Cella.

A doua zi, de cum primi proba de lichid, chirurgul se înfundă în laboratorul de chimie analitică. Pornind de la substanța băută de Cella, trebuia să ajungă la una asemănătoare toxinei analizată de Dabija. Dacă substanța era inofensivă, fapt pe care îl va dovedi imediat experimentînd-o pe animale – atunci ceva intervenise înîmplător, un factor extern, necunoscut, care a trebuit să-i schimbe calitățile chimice.

Din cînd în cînd, intra în camera bolnavei sale, apoi abătut, se întorcea în laborator. Nici una dintre ipotezele pe care și le pusese, nici una dintre probele pe care le făcuse pe iepuri nu i-a adus rezultatul dorit.

În a treia seară, starea Cellei era neschimbată. Neliniștit, Bîrlea se așeză lîngă soră, vru să fumeze, dar amintindu-și unde se află, frînse țigara și o aruncă.

Cadranele de control indicau aceleași cifre ca imediat după operație. Inima bătea des și slab, respirația se menținea aproape de normal.

– De ce nu-și revine încă? Acest gând îl frământa, iar Bîrlea nu și-a dat seama că-l formulase cu glas tare.

– Tovarășe profesor!

– Mă rog?

– Nu s-ar putea să-i fie rău din cauză că grefa n-are legătură cu sistemul nervos?

– Ei nu! răspunse el plictisit. Inervația se restabilește odată cu vascularizarea...

– Dar dacă...

– Lasă-mă soră, nu mă mai întreba! Lasă-mă te rog!

Sora tăcu și contrariată, ieși din încăpere. Bîrlea dădu din umeri și începu să se plimbe în jurul aparatului în care era culcată Cella. Îl preocupa aceeași problemă a toxicului.

Spre dimineață, unul dintre asistenții lui Dabija îi aduse formula chimică pe care o stabiliseră cu amănunțime. Mai mult decît atît, ei dovediseră că, luînd ser din inima extirpată și injectîndu-l animalelor, acestea mureau cu inima paralizată.

Singur în laborator, Bîrlea compara rezultatul maestrului său cu acela la care ajunsese el. Nu era deosebire mare. Doar o catenă laterală în poziție para – atîta tot...

În acel moment, sora dădu buzna în laborator. Părea îngrozită. Se vedea că venise într-un suflet.

– Tovarășe doctor... mi se pare că...

– Ce-i?

– Nu știu – acele aparatelor oscilează de cîteva minute... foarte puternic. Mi-e teamă ca nu cumva...

Bîrlea o dădu la o parte și, fugind, se opri în ușa rezervei Rămase locului, respiră adînc și intră în vîrfurile picioarelor. Primul lucru pe care-l văzu, fu indicatorul cardiografului, care de la 160 bătăi se oprise la 95. Speriat, se aplecă spre fața Cellei.

Parcă o străbătuse un curent electric. Fu o clipă de nemișcare totală – apoi, prin amplificatorul stetoscopului, se auziră bătăile puternice și regulate ale unei inimi normale. Pleoapele îi tresăriră, ochii i se deschiseră largi.

– Apă! fu prima ei vorbă.

Bîrlea ridică acoperămîntul de sticlă și îi strecură, printre buze, cîteva picături de apă. Imediat, ca după un drum lung și istovitor, Cella adormi.

– Poți pleca, soră! Veghez eu.

Eugeniu rămase singur. În sfîrșit, Cella dormea somnul însănătoșirii. Rezemat de pervazul ferestrei, o contempla, îi urmărea fiecare tresărire a mușchiului feței, se desfăta de tot ceea ce îi dovedea că ea trăiește.

– Ce simplu e să fii fericit! își spuse el înveselit.

Absorbit de nemăsurata lui fericire, nici nu observă cînd intră academicianul Dabija. Acesta îi privi cîteva clipe pe amîndoi și un zîmbet părintesc îi flutură pe obraz. Apoi, după cum îi era obiceiul, rezumă alegoric situația:

– Dacă Miranda te-a făcut un Oneghin, prin Cella ai devenit un Pygmalion. Și amuzat de propriile-i cuvinte, continuă:

– Un Pygmalion atomic!

Cîteva luni după aceea, Cella și-a petrecut convalescența departe de orice activitate sau zvon de lucru. Nu citea nimic – nu vedea pe altcineva în afară de Bîrlea și Dabija, care veneau la dînsa săptămînal – căci fusese instalată într-o vilă, izolată în mijlocul Bucegilor. Orice emoție îi putea fi fatală. De aceea, chiar și aparatul de radio nu funcționa.

În primele zile, după ce fusese scoasă din plămînul electric, nu-și dăduse seama bine de ceea ce se întîmplase cu dînsa. Îi păruse că trecuse printr-o imensitate haotică, întunecoasă și pustie. Altfel de senzații nu avusese. Vag de tot întrevedea figura lui Eugeniu din momentul în care deschisese ochii pentru prima dată.

Tratament medical nu i se mai făcea. Din cînd în cînd, era vizitată de un radiolog – care aducea cu el un mic aparat cu care-i făcea radioscopia. La întrebările ei, acesta răspundea rezervat și invariabil.

– Merge bine... da, merge bine...

Începuse s-o plictisească toată îngrijirea minuțioasă care i se dădea și care n-o lăsa să facă nimic. Într-o zi, i se plîne academicianului Dabija de aceasta. Bătrînul o ascultă în tăcere și zîmbi apoi, ca amuzat de o idee.

– Zici că vrei să-ți reîncepi activitatea?

– Da, bineînțeles!

– Vezi, însă vei avea emoții... și pentru tine...

– Nu mi-e teamă de nici o emoție...

– Să te punem la încercare?

– De ce nu!

– Așteaptă.

Bătrînul academician își luă pălăria și plecă deosebit de grăbit. Plecarea precipitată și zîmbetul lui șagalnic îi dădură unele vagi bănuieli Cellei, dar văzînd că după două ore nu se mai întoarce, se culcă.

Țîrîitul prelung al soneriei o trezi din somn. Se întorsese Dabija.

– Of, spuse el gîfîind am cam întîrziat... A trebuit să alerg serios...

– Unde-ați fost?

– Aci e aci! Zici că poți suporta o emoție?

– Da? făcu surprinsă Cella.

Dabija ieși în fugă din încăpere. Cînd reintră, îl aducea de mîină pe Bîrlea.

– Eugeniu, spune-i ce ai să-i spui!

Cella pricepuse de îndată despre ce era vorba și nu se emoționă de loc. Cel puțin așa pretindea ea mai tîrziu. Cei doi bărbați, spuneau însă contrariu!

EPILOG

Trecuseră doi ani de la memorabila operație.

Pe una dintre străzile în serpentină din Sinaia, putea fi văzut un bătrîn îmbrăcat într-un ciudat costum de vînătoare în urma căruia urca gîfîind o tînără sportivă.

– Ei, mai avem mult? întrebă fata.

– A, puțin, încă vreo 3-4 kilometri.

După cîțiva pași, bătrînul se opri în fața unei vîlie.

– Am ajuns!

Intrară în curte. Pe ușă văzură prins un bilet.

„Sîntem la schi. Venim curînd! Eugeniu și Cella”

Bătrînul, în care desigur că l-ați recunoscut pe academicienii! Viorel Dabija, scoase o cheie, deschise ușa și, urmat de fată, intră în vilă. În salon, îi aștepta un foc îmbietor. Se instalară în două fotolii confortabile de lîngă cămin.

– Pînă vin gazdele, v-aș fi recunoscătoare dacă mi-ați da cîteva lămuriri cu privire la cercetările tovarășei Bîrlea.

– Tot ce pot să-ți spun, e că de cîteva luni de zile lucrează împreună cu soțul ei la descoperirea unei antiradiotoxine.

– Dar nu înțeleg: de ce lucrează aci și nu la București!?

– Din cauza sănătății ei. Statul s-a îngrijit să-i creeze condiții favorabile de lucru în această localitate liniștită.

– Dar dumneavoastră la ce mai lucrați? mai întrebă ziarista care lua note.

– Deocamdată am venit să mă odihnesc. Mai bine să facem o partidă de dame!

Fata îi aruncă o privire piezișă dar n-apucă să-i mai răspundă că ușile se deschiseră larg și în încăpere năvăliră veseli și mirosind a zăpadă Cella și Eugen.

– Ne-a venit căprioara! exclamă bucuros Dabija primind-o pe Cella în brațe, în vreme ce Bîrlea îi făcea din spate un semn conspirativ de tăcere.

Ziarista, care însă nu observase semnul speriat al chirurgului, interveni cu importanță.

– Să rectificăm, tovarășe academician: de antilopă a fost grefa, nu de căprioară!

Observînd chipurile fisticite ale celor doi bărbați, ziarista bîlbîi încurcată:

– Vă rog să mă iertați... n-am știut că...

– Despre ce grefă e vorba? făcu surprinsă Cella.

E momentul să spunem cititorilor că ea nu știa nimic despre inima-i de ciută. Pentru a-și feri de emoție soția, Bîrlea ezitase mereu să-i mărturisească adevărul cu privire la operația care avusese loc.

Dabija rîse molipsitor.

– Ei, lasă grefa! Spune-ne mai degrabă cum a fost la schi!

– Nu, mai întîi spune-mi de grefă și apoi vorbim noi și despre schi!

– Nu-mi plac încăpățînările astea, draga mea! rosti pe tonul unui soț absolutist

Bîrlea. Trebuie să fim politicoși cu oaspeții noștri și să le respectăm dorințele. Și, întorcîndu-se spre academician, continuă:

– Am schiat minunat! A, nu știi? Cella era cît p-aci să cîștige campionatul de slalom uriaș.

– Nici mie nu-mi plac exagerările tale! replică Cella pe tonul folosit de Eugen. Se vedea însă că e măgulită. Să nu-i credeți! Am ieșit abia a cincea.

– Îmi pare bine de ce am aflat! spuse Dabija. Și aparent fără nici o legătură, se adresa fostului său elev:

– Atunci nu înțeleg de ce nu-i spui?

Trecîndu-și privirea de la unul la altul, Cella se încruntă.

– Așa sînteți toți bărbații!

– Draga mea! se alarmă Bîrlea.

– Parcă mi-ai făgăduit odată solemn că nu-mi ascunzi nimic...

– Părerea mea este, mormăi stăpînindu-și rîsul Dabija, că nu el ascunde, ci dumneata ții ascuns acel lucru.

– Ce glume sînt astea? Să știți că mă supăr de-a binelea.

– Ei, atunci să-ți spunem: în pieptul dv. drăguță Cella, bate de aproape doi ani de zile o inimă de ciută...

Astfel a aflat Cella povestea inimii ei de sălbăticiune.

* * *

Puțin după asta, într-o seară, stînd în fața căminului lor, în care se hîrjoneau făcăruși albaștrii, Bîrlea își aduse deodată aminte de ceva.

– Demult voiam să te întreb, draga mea, ce-ai mîncat înainte de accident?

– Nimic! Țin minte că în ziua aceea nu fusesem la masă.

– Bizar. Nici măcar o bucățică de zahăr, o bomboană?

– A, ca să vezi cum am uitat! O prăjitură.

– Halal om de știință mai ești și tu! Prăjitura asta te-a costat prima ta inimă. Mă întreb pe ce-o s-o schimbi pe a doua.

– Dar, Eugen? Ce vorbe sînt astea?!

– De la început ți-am spus, continuă el glumeț că nu ești croită pentru știință. Degeaba ai fost tu premiată pentru narcotic. Și o mîță știe să soarbă ceva pe nerăsuflăte. Tu însă, înainte de a te îmbăta, trebuia să știi că alcaloidul tău, combinat cu levuloza, devine mortal.

– A fost o întîmplare nenorocită.

– Ba nu. Nu încerca te rog să mi te streкори. Și în orice caz, pe noi oamenii de știință nu întîmplările ne interesează.

– Ba da! Sau ai uitat cum a fost descoperită radioactivitatea...

– Ba n-am uitat!... Exact după cum a descoperit Newton legea gravitației universale, mulțumită mărului care a picat din pom. Tu, dacă erai acolo, mîncai

mărul!

– Deocamdată, știu că ai la activul tău două vieți, iar cea de a doua numai mulțumită mie. Așa că, fii respectuoasă cu bărbatul, iubitul, tatăl și mama ta!

S F Î R Ș I T

ÎNTÎMPLARE OBIȘNUITĂ

de P. STĂNESCU

În loc de introducere

Noile produse se numeau, simplu, „îngrășăminte“. Pe lângă aceasta, pe etichetă erau adăugate încă trei litere: „FAC“, pe care puținii neinițiați nu le băgau în seamă, însă care pentru ceilalți însemnau „fertilizatoare, acceleratoare“.

Experimentarea lor, în cursul anului trecut, dăduse rezultate de-a dreptul surprinzătoare. Că pământul își creștea rodnicia, nu era încă nimic. Dar... în afară de aceasta, ochii uimiți ai cultivatorilor și chiar ai experimenterilor, constatară că spicele de grâu creșteau și se coceau într-o singură lună, dând o recoltă bogată. S-ar fi putut chiar încerca, în condițiile destul de neprielnice pentru așa ceva ale climei noastre, să se obțină două recolte pe an.

Două recolte pe an la grâu? Ar fi oare posibil?

Și de ce nu? Cercetări asupra substanțelor acceleratoare ale creșterii – auxine – hormoni de creștere, se făcuseră încă de multă vreme. Se știa că ele accelerează creșterea plantelor, că influențează în mod favorabil asupra coacerii fructelor și asupra calității lor.

Iar dacă prima recoltă se putea face destul de devreme, s-ar fi putut încerca să se obțină și cea de a doua, îndată după aceea. Încă odată, de ce nu?

Dar nu despre asta vreau să vă povestesc acum, ci de o altă întâmplare. După cum vă spuneam, noile produse începuseră să fie fabricate pe scară industrială. Vă închipuiți însă că era un proces de fabricație destul de delicat și, de aceea, fusese repartizat noii fabrici ultramoderne de chimie, construită tocmai în anul trecut.

Primele pachete cu îngrășământul „FAC“ porniseră spre magazinele gospodăriilor agricole. De acolo, aveau să fie răspândite pe ogoare. După câteva săptămîni, însă, provizia se termină și... nici un pachet nu mai părăsi fabrica... Ce se întîmplase? Pentru ce tocmai acum, cînd era nevoie mai mare, se oprise producerea „FAC-ului“?

Un mister chimic.

– De două săptămîni, secția D nu a mai dat nimic. Nici un gram de produs utilizabil. Și asta, trebuie să recunoașteți, este de neconceput! Inadmisibil...

Era o ședință de producție, special convocată. Inginerii ascultau cu capetele plecate. Moscu, șeful secției D, mîzgălea nervos cu creionul o foaie de hîrtie din fața sa, privind-o fix de parcă din suprafața ei, acoperită cu desene neverosimile, i-ar fi putut răsări inspirația. Erau înfățișate acolo capetele unora din colegii săi ce se aflau acum în jurul mesei, capete așezate pe trupuri din cele mai neașteptate. De pildă, capul prietenului său Vasilescu, al cărui abdomen, în realitate, era de două ori mai gras decît etuva în care-și păstra preparatele, se afla montat la un trup zvelt de biciclist, în chiloți și tricou, pedalînd vijelios. Figura mereu zîmbitoare a inginerului Marineanu surîdea, plantată în mod cu totul arbitrar deasupra gîtului unei fete cu rochița bătută de vînt. Iar inginerul șef – o persoană uscată, slabă și de statură mică – era înfățișat înconjurat de nori negri, în chip de Zeus mîniat. Din ochelarii care-i străluceau deasupra nasului inginerului șef-Zeus, porneau fulgere care electrocutau toate celelalte făpturi efemere, create de creionul lui Moscu.

– Ce este deci de făcut? Situația trebuie serios analizată – încheie inginerul șef, ai cărui ochi nu erau departe de a arunca, în mod efectiv, imaginatele fulgere.

Moscu privi încă odată hîrtia și, ridicînd mîna, ceru cuvîntul.

– Situația este următoarea – declară el. Un produs nou, de cea mai mare importanță pentru agricultură a fost pus la punct în laboratoarele noastre de cercetări. Toate experiențele au dat rezultate foarte bune. Pe urmă, a intrat în fabricație în uzina noastră, la secția 0. Substanța obținută s-a dovedit a fi foarte activă, eram cu toții foarte mulțumiți. Noile îngrășăminte în fabricarea cărora substanța noastră servea ca un catalizator, se dovedeau a fi de calitate excepțională. Vestitul îngrășămînt „FAC“...

Inginerul șef bătu cu creionul în masă, nervos.

– Treci, te rog, la subiect... Astea le știm...

Vasilescu, care stătea lîngă Moscu îi șopti, cu mîna la gură.

– Dacă mă iubești, stimabile... să trecem la plebicist...

– Bine, nene Trahanache – îi răspunse în șoaptă presupusul Farfuridi și apoi continuă cu voce tare. V-am amintit despre aceste lucruri ca să nu uităm că timp de o săptămînă totul a mers splendid. Dar, după aceea – și Moscu oftă – produsul obținut nu a mai avut nici o eficiență. Complet nul. Cu toate că substanțele utilizate sînt aceleași, cu toate că aparent produsul final nu se deosebește în nici o privință de cel obținut la început – ei nu mai are, totuși, nici un efect. Combinațiile chimice pe care D-34, cum îi spunem noi, le cataliza înainte – rămîn acum indiferente și... reci. Îngrășămintele nu mai au calități atît de apreciate. Și de ce? Asta nu am reușit încă s-o descoperim.

Între inginerii adunați în jurul mesei, se stîrni parcă un freamăt. Moscu era glumeț, e adevărat, plin de voie bună și gata oricînd să joace o farsă, întotdeauna cu o replică veselă și aparent neserioasă pe buze; dar, pe lîngă toate acestea, era

un om care-și iubea meseria și se pricepea poate mai bine ca toți ceilalți în treaba lui. Dacă nu izbuteau să descopere pentru ce noul produs își pierduse orice eficacitate – asta însemna că lucrurile stăteau mai prost decât s-ar fi putut crede.

– Analizele chimice nu arată nici o diferență între primele și ultimele produse, urmă Moscu. Continuăm cercetările... și sper ca pînă la urmă să descoperim defectul... Nu trebuie însă să uităm că aci e vorba de o substanță cu rol de catalizator. Un catalizator, nu e nevoie să vă mai amintesc, lucrează în cantități extrem de mici pentru a favoriza combinarea unor cantități foarte mari de substanțe.

Tocmai de aceea, o impuritate, în cantitate infinit de scăzută, este în stare să modifice acțiunea catalizatorului... Și s-ar putea ca tocmai aci să fie buba! Încheie Moscu.

După aceste cuvinte, nu mai rămînea nimic de adăugat. Inginerii se ridicară și porniră tăcuți spre laboratoare și secții. Pe masă rămăsese doar foaia de hîrtie mîzgălită pe care se adăugase un nou amănunt: un Moscu mititel, citind dintr-o carte groasă, pe coperta căreia stătea scris: „Dezlegarea misterelor, în zece lecții”. Era un autoportret.

– Și totuși, vom descoperi misterul – declară Moscu inginerului Vasilescu.

– Încerci din nou prepararea?

– Desigur, deși simt că e complet inutil. E doar atît de simplu. Ce poate să intervină?

În odaia rezervată laboratorului, care se găsea alături de hala de preparare a secției D, Moscu îi demonstra inginerului Vasilescu faptul tulburător: că nimeni și nimic nu pare a fi vinovat de nereușită.

– Materiile prime sînt substanțe pure. Iată, aci este acidul acetic. L-am schimbat de patru ori. Cei patru reactivi alăturați sînt toți în stare purisimă. Nisipul din acest borcan reprezintă bioxid de siliciu 98%. Am schimbat de cîteva ori sursa tuturor acestor substanțe, le-am cercetat puritatea... fără însă nici un rezultat. De altfel, adevărul este că din aceste materii prime noi obținem totuși catalizatorul.

– Cum? exclamă Vasilescu. Bine, dar credeam că tocmai asta nu reușește...

– Dar de unde! Analizele chimice demonstrează precis acest lucru, substanța are compoziția cerută...

Inginerul Vasilescu se frecă gînditor pe bărbie.

– Și, cu toate astea – continuă Moscu – acest catalizator... nu catalizează. E ceva, un afurisit „ceva”, care-l împiedică să acționeze. Îngrășămîntul obținut, „FAC-ul” nu are nici o acțiune asupra creșterii.

– Așadar, acesta-i misterul... șopti Vasilescu. Știi, mă gîndesc dacă nu cumva aș putea să-ți dau o sugestie. Am auzit că la Institutul de chimie-fizică, doctorul

Berceanu se ocupă cu cercetări în legătură cu microscopia în ultraviolete și că a avut de-a face, pe lângă multe alte substanțe, și cu unii din reactivii pe care îi folosești. Poate că, dacă ați apela la el...

În laboratorul întunecat...

Lumina violetă îmbăia întreaga încăpere. Dulapurile de metal alb mat străluceau luînd acum nuanțe albastru-roșcate care se strecurau pînă în colțișorul cel mai ferit. Frunzele plantelor folosite pentru experiențe își schimbaseră și ele culoarea – erau acum cafenii, nefirești. Doar halatele celor doi oameni care priveau la microscop cu atenție, rămăseseră încă albe, dar și ele reflectau aceeași lumină, obositoare. Mîinile le erau palide; chipurile lor păreau uneori galbene ca ceara iar altelei băteau în verzuu.

Dar ochii celui care ar fi deschis ușa camerei cu perdele negre la ferestre nu s-ar fi oprit nici asupra dulapurilor, nici asupra multelor plante, eprubete și borcane de pe masă și nici asupra chipurilor palide ale celor doi oameni. Ca de un magnet, privirea i-ar fi fost atrasă de izvorul de unde izbucneau razele violete: o sferă pe jumătate tăiată, înăuntrul căreia strălucea orbitor un tub de cuarț în forma literei V.

În fața lămpii, unul dintre oameni privea, aplecat asupra unui microscop, în timp ce celălalt aștepta, jucîndu-se nervos cu cîteva lamele de sticlă.

– Este clar că nu apare destul de evident, rosti acesta din urmă, continuînd după o lungă tăcere o discuție începută cu multe ore înainte.

Și totuși, se vede culoarea verzuie – ripostă celălalt, ridicîndu-se de la microscop. Își frecă ochii cu mîna și-și puse apoi ochelarii cenușii pe care-i purta în buzunarul de la piept al halatului.

Prietenul său făcu cîteva pași, măsurînd camera în lung și în lat. În aceeași clipă, se auzi o bătaie în ușă. În pragul ei se ivi figura binecunoscută a inginerului Moscu.

Iertați-mă, poate vă tulbur dar... n-am avut răbdare – spuse Moscu în chip de introducere.

Își puse pălăria pe masă, acoperind lampa cu ultraviolete și apoi ridică privirea cu o întrebare mută, dar foarte elocventă în ochi. Tăcerea care urmă îl lămuri.

Înțeleg, e încă prea devreme... continuă tot el. În definitiv, abia azi dimineată v-am rugat să mă ajutați și, poate...

Nici un poate! îl întrerupse Mateescu. De azi dimineată și pînă acum – ora 16 și 20 de minute, după ceasul de precizie pe care-l port la mîină – n-am făcut altceva decît să examinăm substanțele dimitale în fel și chip cu microscopul și cu ochii liberi, în lumina ultravioletă filtrată. Și rezultatele sînt clare. Particulele nu au fluorescența

lor obișnuită. Clar, îți spun!

Moscu îl privi pe Mateescu, apoi pe doctorul Berceanu care dădu afirmativ din cap.

Într-adevăr, spuse acesta din urmă – fluorescența particulelor fine de silice nu mai este aceeași. S-ar părea că în substanța nouă a intervenit un extingtor. Și...

Lichidul care conținea dizolvat catalizatorul și care, în lumina zilei, părea incolor, ca apa curată, deveni acum colorat, răspîndind în jurul său o lumină slabă, gălbuie.

Ai văzut? – spuse doctorul Mateescu, stingînd lampa. O soluție pură din substanțele folosite de noi nu ar trebui să dea la lumină ultravioletă nici un fel de fluorescență. Ar trebui să fie complet incoloră. Or, soluția asta devine luminoasă, gălbuie. Însemnează că aci se mai află ceva. O impuritate. Impuritatea asta joacă la noi rolul de extingtor... iar în cazul vostru face ca substanța catalizatoare să nu mai aibă nici un efect. O inactivează.

Moscu se ridică în picioare.

– Acum, m-am lămurit complet. Ei, și care este această blestemată impuritate?

Doctorul Berceanu rîse.

– Asta e cam greu să ți-o spunem. Dacă voi, prin analizele chimice, n-ați putut-o descoperi... Probabil că se găsește numai în urme... În tot cazul, trebuie să știi că sînt multe substanțe care pot da o lumină fluorescentă, galbenă, la lumina ultravioletă...

Moscu deveni din nou abătut. Atunci... ce are de făcut? De unde provenea impuritatea?

Cum aş putea afla oare... murmură el încet. Mateescu îl întrerupse.

Cred că nu există decît un singur mijloc. Moscu îl privi cu îndoială.

– Și anume?

– Să ne transformăm în detectivi.

Asta era culmea! Nu mai lipsea decît atîta: să-și bată de-a dreptul joc de el... Moscu nu știa ce să creadă. Își aminti de desenul pe care-l făcuse în timpul ședinței... și se stăpîni. În definitiv, pentru ce alții n-ar avea dreptul să facă glume?

– Eventual, să facem mai întîi o documentare serioasă, propuse el. Să începem cu aventurile lui Sherlock Holmes.

– Cum, crezi că n-am vorbit serios? Îmi pare rău! protestă Mateescu. Multe cercetări în știință pot deveni mai pasionante decît aventurile unor adevărați detectivi. Iar aci... în cazul nostru, nici mai mult nici mai puțin, va fi necesar să descoperim criminalul...

– Adică extingtorul, zise Moscu luminîndu-se.

– Exact. De unde vine, cum de ajunge în fabricație? De ce la început n-a fost și pe urmă a venit?

Moscu își frecă mâinile bucuros.

– În cazul acesta, detectivul șef...

– Voi fi eu, Mateescu Alexandru; coordonatorul și șeful direct – doctorul Berceanu. Iar pe dumneata...

– Pe mine? Mă iei ajutor de detectiv, nu-i așa?

– Hm... știu eu? Dumneata ești mai curînd victima... pe care o vom salva. În sfîrșit, armele noastre...

– Lampa de ultraviolete... sugeră Moscu.

– Exact! Apoi reactivii chimici...

– Microscopul...

– Și, în special, făcu Mateescu, ridicînd mîna cu degetul arătător spre tavan, spiritul științific! Acesta trebuie să ne conducă în mod constant!

Doctorul Berceanu îi privea zîmbind.

Am impresia că vă înțelegeți foarte bine, făcu el în concluzie. Sînteți la fel de tineri și entuziaști, dotați cu o fantezie deosebită... pe urmă vă și pricepeți... în ale aventurilor detective. Cred că sînt premise suficiente ca să aveți succes!

Pe urmele vinovatului

Este greu să descriem în amănunt fiecare din încercările făcute în decursul celor două zile următoare de cercetătorii noștri, în căutarea modului în care s-ar fi putut introduce acea Impuritate care, după cum demonstra Mateescu, reprezenta principalul vinovat ai insuccesului în legătură cu îngrășămintele „FAC“.

Mai întîi, fuseseră cercetate materiile prime. Numeroasele substanțe, acizi, săruri, baze, ba chiar și apa distilată, fuseseră examinate cu grijă. O cameră „obscură“ amenajată într-o odăiță alăturată laboratorului secției D, adăpostea lampa de ultraviolete cu raze filtrate și microscopul. Aci, ceasuri de-a rîndul, diferitele substanțe trecuseră în dreptul lămpii, examinate atît cu ochiul liber cît și cu microscopul. Desigur, unele din substanțe prezentau un grad oarecare de fluorescență: izbite de razele invizibile emise de lămpă, ele deveneau pe loc luminoase.

Dar ochiul experimentat al lui Mateescu îi spunea imediat „nu e fluorescența dată de vinovat“. Nu era culoarea sau nuanța galben-verzuie, atât de cunoscută acum.

Rînd pe rînd, substanțele utilizate în fabricație trecuseră în dreptul lămpii cu filtru Wood.

– Nimic! anunța Mateescu de fiecare dată cînd Moscu vîra capul în odăița întunecată.

La început, Moscu, entuziast, rămăsese alături de Mateescu, urmărind examinarea clipă de clipă pînă cînd începuse să simtă că ochii îl usturau.

– Efectul ultravioletoarelor – îi explică Mateescu. Cu toate că iradiațiile ultraviolete cu lungimea de undă mai lungă nu sînt atât de nocive pentru vedere ca acelea scurte, e totuși periculos să stai aci multă vreme. Așa încît... ieși afară și te chem cînd va fi nevoie... Nu uita că eu mă servesc la microscop de un filtru galben care oprește cea mai mare parte din radiațiile vătămătoare.

Așa încît Moscu fu nevoit să-și astîmpere nerăbdarea. De altfel, avea destule de făcut și așa. Toate substanțele ce urmau să fie examinate trebuiau dizolvate mai întîi și turnate în niște vase de cuarț prin care radiațiile ultraviolete pot trece ușor, în timp ce sticla oprește o parte din ele.

Rînd pe rînd, aceste vase de cuarț erau aduse în camera obscură și erau respinse de examiner.

– Nu e nici asta!

În sfîrșit, Mateescu stinse lampa și ieși, ștergîndu-și ochii.

– Nu, substanțele n-au nimic, nu conțin extingtorul, declară el. Moscu se așeză încet, descurajat pe scaun. Și el, care pusese atîta suflet, care avea atîta încredere că de astă dată avea să afle pentru ce producția „FAC-ului“ nu mergea!

– Acum ce-i de făcut? întrebă el încet.

Mîna îi apuca mașinal, un creion ce se afla la îndemîină și începu să mîzgălească o hîrtie. Mateescu se apropie de el și-și puse mîna pe umărul inginerului.

– Nu trebuie să te lași descurajat. În primul rînd, orice detectiv poate să dea greș cîteodată. De altfel, chiar așa se întîmplă, la început, în cele mai multe romane de acest soi. Pe urmă, ține seama că nici măcar nu am terminat încă prima fază a cercetărilor. Mîine, vom vedea ce este cu recipientele folosite. O să urmărim fazele fabricației rînd pe rînd.

Moscu se ridică și strînse mîna lui Mateescu.

– Prin urmare, ancheta noastră continuă?

– Continuă! afirmă Mateescu aruncînd o privire asupra foi de hîrtie de pe masă. Un desen foarte caracteristic: o casă, pe ușa căreia era o tăbliță „Vinovatul“ și pe lîngă care un detectiv cu niște cătușe în mîini, trecea fluierînd și uitîndu-se în altă parte...

A doua zi, vasele în care erau făcute diferitele amestecuri de substanțe, fură cercetate pe rând. Și tot pe rând, ele ieșeau din odăița întunecată, cu diagnosticul „sănătos“, „nimic anormal“, „nici o urmă“.

Pe măsură ce vasele care părăseau camera obscură se adunau, mai numeroase, chipul lui Moscu devenea mai întunecat. Parcă cu fiecare vas decretat „în bună stare“ i s-ar fi adăugat încă o trăsătură amară pe chipul său de obicei luminos. Nu-i mai venea nici să facă glume.

Vinovatul e descoperit!

Mai rămăseseră trei recipiente, despre care însă se dovedi că era cu neputință să fie aduse în laboratorul întunecat. Erau niște vase de amestec grele și, mai ales, fixate în dispozitive speciale, care cu anevoie ar fi putut fi desfăcute.

– Nu-i nimic, o să le cercetăm la fața locului, declară Mateescu. Va trebui însă să întunecăm sala.

Ferestrele mari ale halei fură acoperite cu perdele negre și, în scurtă vreme, doar becurile electrice iluminau încăperea. Cei șapte tehnicieni care lucrau în secția automatizată priveau cu multă curiozitate aparatul micuț care fusese așezat cu multă grijă lângă primul vas de amestec. Stinseră lămpile și Mateescu puse în funcție lampa. Chipurile tuturor de față deveniseră pe loc livide, în timp ce ochii și dinții le străluceau alb, fosforescenți. Oamenii priviră tăcuți, așteptând ca Mateescu să-și continue cercetarea.

Mateescu privi spre prima cuvă și exclamă apoi, atât de tare încât răsunaseră toate vasele de sticlă.

– Aci e! Am descoperit! Aci e!

Moscu sări în sus și alergă lângă el. Într-adevăr, se vedea foarte clar. Pe marginea cuvei se zăreau pete mari, luminoase, care străluceau în întunericul sălii. Lumina răspîndită de aceste pete era galbenă.

– Cua este de vină. De aci veneau impuritățile! Dar... cum de-au putut ajunge aci?

Mateescu dădu din umeri.

– Cum s-ar spune... am descoperit arma crimei, dar nu pe principalul vinovat, rosti el. De fapt, cum a putut ajunge o impuritate în această cuvă?

– Cu substanțele...

Mateescu protestă.

– Imposibil! Doar le-am examinat! Nici o eprubetă nu cuprinde impuritatea care dă aci petele astea evidente...

Un tehnician se apropie de ei.

– Aș vrea să vă spun ceva. Asta este cua 5, care se amestecă mecanic în fiecare 5 minute și care trebuie supravegheată îndeaproape.

Mateescu îl privi, fără să înțeleagă.

– Ei, și?

– Și, pe rînd, cînd supraveghem fabricația, este necesar să urmărim îndreapropae acest amestec.

– Și te gîndești dacă nu s-ar putea introduce în acest timp incidental urme dintr-o substanță care... Dar cum? întrebă Moscu.

Se așternu cîteva clipe, tăcerea. Apoi Moscu dădu din umeri. Ce importanță avea? Bine că descoperiseră unde era „buba“, după propria lui expresie.

– Aduceți o cuvă de rezervă! strigă el.

În scurtă vreme unul din oamenii din sală veni, purtînd în brațe o cuvă nouă, scoasă chiar atunci de la magazie. Privită în lumină ultravioletă, se dovedi a fi cu totul curată – nu avea nici o urmă de impuritate.

– Să facem o preparare de probă! propuse Moscu.

Entuziasmați, ceilalți se puseră îndată pe treabă. Erau foarte veseli. Cît timp treaba nu mergea, în secția asta era o tăcere de moarte. Fiecare încercase să găsească motivul nereușitei și, firește, nu izbutise să-l găsească. Muncitorii deși nu se descurajaseră, erau tare abătuti. De ce nu mergea treaba? Dacă de la început n-ar fi reușit, ar fi fost altceva. Ar fi însemnat că rețeta nu era bună și basta! Dar așa, după ce timp de două săptămîni obținuseră nișie produse excelente, să nu mai poată prepara nimic ca lumea, asta fusese o adevărată enigmă. Bine că se rezolvase deși nu în întregime! Producția începu să meargă. Pe rînd tehnicienii supravegheau mersul operației.

Deodată, Mateescu spuse:

– Să stingem lumina. Aș vrea să mai cercetez o dată toată instalația, la lumina ultravioletă.

Moscu se împotrivi.

– Crezi că mai e nevoie? Gata – am descoperit cauza.

– Totuși... insistă Mateescu, un ultim control nu strică. Moscu dădu din umeri.

– Bine. Să stingem lumina!

Se făcu întuneric și din nou lampa Wood intră în funcțiune. Un moment, toată lumea tăcu, apoi se auzi un murmur de surpriză, de consternare. Petele galbene se iviseră din nou, pe aceeași cuvă!

– Dar... ce-i asta! exclamă Moscu. Asta-i vrăjitorie... e ceva de neînchipuit! Ce se întîmplă? De unde vin petele astea ?

Se vedeau limpede, strălucind galbene în întuneric.

Ceilalți muncitori și tehnicieni se apropiară și ei, privind petele galbene, luminoase. Deodată, Mateescu strigă pentru a doua oară în intervalul scurt de cinci minute:

– Extraordinar! Ia te uită!

Arată cu degetul către mîna dreaptă a primului tehnician. Pe degete, pe palme

și pe dosul mîinii sale se zăreau pete galbene, puternic strălucitoare!
– Vinovatul se află pe mîna dumitale!

În loc de încheiere

Și așa, misterul a fost dezlegat. Petele erau provocate pur și simplu de o alifie calmantă împotriva eczemei pe care o utiliza tehnicianul nostru. Involuntar, sprijinindu-se de cuvă, pentru a privi înăuntrul ei și a supraveghea mersul operațiilor, el introducea urme din substanța inactivantă.

Pentru ce, la început, totul mersese bine? Simplu. Pentru că tratamentul cu alifia respectivă începuse mai târziu.

Dar... o să mă întrebați: ce fel de povestire a mai fost și asta. Fără aventuri, fără criminali adevărați, fără urmăritori?

Și totuși, întâmplări de acest fel se întîlnesc foarte adeseori în viață. Și una din aventurile cele mai palpitate ale cercetătorilor științifici reprezintă descoperirea adevărului în legătură cu mistere asemănătoare. Dacă nu mă credeți, întrebați orice om de știință...

S F Î R Ș I T